

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Л.Н.ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ Л.Н.ГУМИЛЕВА
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY

**«ЦИФРЛАНДЫРУ ЖАҒДАЙЫНДА ЗАМАНАУИ ТУРИСТІК
ИНДУСТРИЯНЫҢ ДАМУЫНЫҢ НЕГІЗГІ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ МЕН
ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ»**

**экономика ғылымдарының докторы, профессор
СҰРАҒАНОВА САЙРАН ҚАБДРАХМАНҚЫЗЫН
еске алуға арналған халықаралық ғылыми конференциясының
ЕҢБЕКТЕР ЖИНАҒЫ
23 ақпан 2018ж.**

**СБОРНИК ТРУДОВ
международной научной конференции
«ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ
СОВРЕМЕННОЙ ТУРИСТСКОЙ ИНДУСТРИИ В УСЛОВИЯХ
ЦИФРОВИЗАЦИИ»,
посвященной памяти доктора экономических наук, профессора
СУРАГАНОВОЙ САЙРАН КАБДРАХМАНОВНЫ
23 февраля 2018г.**

**PROCEEDINGS
of the international scientific conference
«THE MAIN TRENDS AND FEATURES OF THE MODERN TOURIST
INDUSTRY DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION»,
dedicated to the memory of
Doctor of Economic Sciences, Professor
SURAGANOVA SAYRAN KABDRAHMANOVNA
23 February 2018**

Астана, Қазақстан
Астана, Казахстан
Astana, Kazakhstan

УДК 379.8(063)
ББК 75.81
Ц 71

Редакционная коллегия:

Декан экономического факультета, д.э.н., профессор Макыш С.Б.,
Заместитель декана, к.э.н., доцент Тажикенова С.К.,
Заведующий кафедрой «Менеджмент» д.э.н., профессор Толысбаев Б.С.
Заведующий кафедрой «Экономика» д.э.н., профессор Майдырова А.Б.,
Заведующий кафедрой «Туризм» к.э.н., доцент Дуйсембаев А.А.,
Доцент кафедры «Туризм», к.э.н., Мусина К.П.,
Старший преподаватель кафедры «Туризм», доктор PhD Агыбетова Р.Е.
Старший преподаватель кафедры «Туризм», магистр туризма Гиззатжанова А.Г.

Цифрландыру жағдайында заманауи туристік индустрияның дамуының негізгі тенденциялары мен ерекшеліктері: Халық ғыл. конф. еңбектер жинағы. – Астана: Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2018.

Основные тенденции и особенности развития современной туристской индустрии в условиях цифровизации: Сб. материалов межд. науч. конф. – Астана: Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, 2018.

Proceedings of the international scientific conference **The main trends and features of the modern tourist industry development in the context of digitalization.** Astana, L.N.Gumilyov Eurasian National University, 2018.

ISBN 978-9965-31-984-6

Халықаралық ғылыми конференциясының еңбек жинағында цифрландыру жағдайындағы қазіргі заманғы туристік индустрияның негізгі үрдістері мен ерекшеліктеріне қатысты өзекті мәселелер қарастырылған.

В сборнике материалов международной научной конференции рассмотрены актуальные вопросы касательно основных тенденций и особенностей развития современной туристской индустрии в условиях цифровизации

The collection of materials on the international scientific conference considers important issues regarding the main trends and features of the modern tourist industry in the context of digitalization

УДК 379.8(063)
ББК 75.81
Ц 71

ISBN 978-9965-31-984-6

© Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2018

© Евразийский Национальный университет им. Л.Н. Гумилева, 2018

© L.N. Gumilyov Eurasian National University, 2018

Ұлы Адам, Дос, Ұстаз

2016 жылдың 7 қарашасында 68 жасында өмірден экономика ғылымының докторы, профессор Сұрағанова Сайран Қабдрахманқызы өмірден озды.

Сайран Қабдрахманқызы 30 жылдан аса жыл елдің жоғары оқу орындарында педагогикалық қызметпен айналысты. Ы.Алтынсарин атындағы білім академиясының корреспондент –мүшесі, Ресей Федерациясының Халықаралық ғылым және практикалық өндірісті ұйымдастыру академиясының мүшесі.

Сайран Қабдрахманқызы он жыл бойы Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің негізін қалаушысы және жетекшісі болды. Университетте жұмыс істеу кезінде ашылған экономика факультетінің барлық мамандықтар бойынша оқу жоспарлары мен мемлекеттік білім беру стандарттарын әзірледі.

С.Қ. Сұрағанова нағыз патриот және ірі қоғамдық қайраткер бола отырып, көптеген маңызды жобаларға қатысты. ҚР Мәжіліс Парламентінің жұмыс тобының мүшесі бола отырып, Сайран Қабдрахманқызы біршама комиссиялар құрамында жұмыс істеді. Белсенді азаматтық тұғырды ала отырып, С.Қ.Сұрағанова «Халықты еңбекпен қамту сұрақтары бойынша Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өзгерістер мен қосымшаларды енгізу туралы» заңнаманы дайындауға қатысты. ҚР еңбек және әлеуметтік қорғау Министрлігінің, ҚР туризм және спорт Министрлігінің, ҚР білім және ғылым Министрлігінің, ҚР ауыл шаруашылық Министрлігінің жұмыс топтарында белсенді қызмет атқарды, ҚР білім және ғылым Министрлігінің жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру құжаттарын нострафикациялау бойынша комиссия мүшесі болды.

Сайран Қабдрахманқызы әкімшілік қызметті оқытушылық қызметпен бірге атқара отырып, ғылыми зерттеулер де жүргізді. Ол Қазақстанның Солтүстік аймақтарына тән, енгізу сипаттағы бірнеше ұсыныстар жасады, 150 -ге тарта ғылыми еңбектері, соның ішінде 17 монография, 10 оқу құралы мен оқулықтары шығарылды.

С.Қ. Сұрағанова «2006 жылдың Үздік оқытушысы», «2011 жылдың Үздік оқытушысы» гранттарының иегері, «Еуразия мақтанышы-2008» конкурсының лауреаты болды. ҚР білім Министрлігінің «ҚР білім берудің Құрметті қызметкері» төс белгісімен, «Астанаға 10 жыл» мемлекеттік марапатымен, сол сияқты ҚР білім және ғылым Министрлігінің бірнеше құрмет грамоталарымен нағратталды.

2005 жылдан бастап «Туризм» кафедрасына жетекшілік етті, ол «Туризм» мамандығының магистратурасын (2009 ж.) және PhD докторантурасын (2010 ж.) ашты.

С.Қ. Сұрағанованың жетекшілігімен 3 ғылым докторы және 20 аса ғылым кандидаттары дайындалды, оның 5-і экономика факультетінің оқытушылары, магистранттары.

Сайран Қабдрахманқызы өмірінің соңғы күніне дейін жоғары жұмысқа білеттілігін сақтады. Жұмысбастылығына қарамай ол әр уақытта өз ұжымына және студенттеріне ықыласты, көмек қолын ұсына білетін адам болатын. Ол ешуақытта өзгерістен қорықпайтын, әр уақытта заман талабына сай жаңалықты қабылдайтын, өз отбасы, туыстары мен достары арасында беделді тұлға бола білді.

Біз Сайран Қабдрахманқызын Ұлы Адам, Дос, Ұстаз ретінде танымыз.

С.Қ. Сұрағанованың жоғары марапаты ретінде- оның еңбектерінің беделі, оны танитын адамдардың махаббатымен және оны жылы лебізбен еске алуы деуге болады.

Великий Человек, Друг, Учитель

7 октября 2016 года на 68-м году жизни ушла из жизни доктор экономических наук, профессор Сураганова Сайран Кабдрахмановна.

Более 30 лет Сайран Кабдрахмановна осуществляла педагогическую деятельность в высших учебных заведениях страны. Являлась членом-корреспондентом Академии образования им. Ы. Алтынсарина, действительным членом Международной академии науки и практики организации производства Российской Федерации.

Сайран Кабдрахмановна была одним из основателей и бессменным руководителем экономического факультета ЕНУ им. Л.Н. Гумилева на протяжении десяти лет. За годы работы в университете осуществляла деятельность по разработке учебных планов и государственных образовательных стандартов по всем специальностям,

открытым на экономическом факультете.

Настоящий патриот и крупный общественный деятель С.К. Сураганова принимала активное участие во многих важных проектах. Будучи членом рабочей группы Мажилиса Парламента РК, Сайран Кабдрахмановна входила в состав ряда комиссий. Занимая активную гражданскую позицию, С.К. Сураганова участвовала в подготовке законопроекта «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам занятости населения». Принимала активное участие в рабочих группах Министерства труда и социальной защиты РК, Министерства туризма и спорта РК, Министерства образования и науки РК, Министерства сельского хозяйства РК, являлась членом комиссии по нострификации документов высшего и послевузовского образования МОН РК.

Совмещая административную работу с преподавательской деятельностью, Сайран Кабдрахмановна занималась научными исследованиями. Ею издан ряд рекомендаций, имеющих внедренческий характер для Северных регионов Казахстана, опубликовано порядка 150 научных трудов, в том числе 17 монографий, 10 учебных пособий и учебников.

С.К. Сураганова являлась обладателем гранта «Лучший преподаватель 2006 года», «Лучший преподаватель 2011 года», лауреатом конкурса «Еуразия мақтанышы - 2008». Она была награждена нагрудным знаком Министерства образования РК «Почетный работник образования РК», государственной наградой «10 жыл Астана», а также отмечена рядом почетных грамот Министерства образования и науки РК.

С 2005 года Сайран Кабдрамановна заведовала кафедрой «Туризм», в 2009 году ею была открыта магистратура, а в 2010 году она открыла PhD докторантуру по специальности «Туризм». Под руководством С.К. Сурагановой подготовлены 3 доктора и более 20 кандидатов экономических наук, среди которых 5 преподавателей экономического факультета, а также магистранты. До последних дней Сайран Кабдрахмановна сохраняла колоссальную работоспособность. Несмотря на свою занятость, она всегда оставалась внимательным и отзывчивым человеком по отношению к своим многочисленным коллегам и ученикам. Она не боялась меняться, идти в ногу со временем и, при этом, оставалась верной себе, своей семье и друзьям.

В лице Сайран Кабдрахмановны мы потеряли великого Человека, Друга, Учителя.

Высшей наградой С.К. Сурагановой навсегда будет непоколебимый авторитет ее трудов, искренняя любовь и светлая память знавших её людей.

Great Person, Friend, Teacher

On October 7, 2016, at the 68th year of her life, Doctor of Economics, Professor Suranova Sairan Kabdrakhmanovna passed away.

For more than 30 years, Sairan Kabdrakhmanovna had taught at higher educational institutions of the country. She was a corresponding member of the Academy of Education named after S. Altynsarin, an active member of the International Academy of Science and Practice for Production Organization of the Russian Federation.

Sairan Kabdrakhmanovna was one of the founders and the permanent head of the Economics Faculty of the L.N. Gumilyov Eurasian National University for ten years. Over the years of work at the university, she was engaged in the development of curricula and state educational standards in all specialties, opened at the Faculty of Economics.

A true patriot and a prominent public person S.K. Suraganova took an active part in many important projects.

Being a member of the working group of the Majilis at the Parliament of the RK, Sairan Kabdrakhmanovna participated in the work of a number of commissions. Taking an active civil position, S.K. Suraganova participated in the preparation of the draft law "On Amendments and Additions to Certain Legislative Acts of the Republic of Kazakhstan on Employment Issues". She took an active part in the working groups of the Ministry of Labor and Social Protection of the Republic of Kazakhstan, Ministry of Tourism and Sports of the RK, Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan, Ministry of Agriculture of the Republic of Kazakhstan, was a member of the commission for the nostrification of documents of higher and postgraduate education of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan.

Combining administrative work with teaching, Sairan Kabdrakhmanovna was involved in scientific research. She issued a number of recommendations that have an innovative character for the Northern regions of Kazakhstan, published about 150 scientific works, including 17 monographs, 10 manuals and textbooks.

Suraganova S.K. was the holder of "The Best Teacher of 2006" grant, "The Best Teacher of the Year 2011", laureate of the "Pride of Eurasia 2008". She was awarded a breastplate of the Ministry of Education of the Republic of Kazakhstan "Honorary Worker of Education of the Republic of Kazakhstan", the state award "10-th anniversary of Astana", and also was awarded with a number of honorary letters of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan.

Since 2005, Sairan Kabdrakhmanovna headed the department "Tourism", in 2009 she opened a master's degree, and in 2010 she opened PhD doctorate in the specialty "Tourism".

Under the leadership of Suraganova S.K., 3 doctors and more than 20 candidates of economic sciences were trained, including 5 teachers of the Economics Faculty, as well as graduates.

Until the last days Sairan Kabdrakhmanovna retained tremendous performance. Despite her busy schedule, she always remained attentive and sympathetic person in relation to her many colleagues and students. She was not afraid to change, to keep up with the times and, at the same time, remained true to herself, her family and friends.

With Sairan Kabdrakhmanovna we have lost a great Person, Friend, Teacher.

The highest award for Suraganova will forever remain in unshakable authority of her works, a sincere love and fond memories of people who knew her.

Литература:

1. <http://www.novate.ru/blogs/080417/40820/>
2. <http://khabar.kz/ru/news/politika/item/90525-n-nazarbaev-tsfrovizatsiya-neobkhodima-dlya-uluchsheniya-kachestva-zhizni-naseleniya-rk>
3. РИА Новости <https://ria.ru/technology/20161110/1481094634.html>
4. <https://ru.sputniknews.kz/society/20171207/3969082/dva-stolpa-kazahstanskogo-turizma-ehko-i-ehtno.html>
5. <http://www.zakon.kz/4877741-tsfrovizatsiya-v-rk-na-uslugi-it-sfery.html>

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК ТУРИЗМНІҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ

Әбілқасымқызы Т., Дулатбекова Ж.А.

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті Астана, Қазақстан

Мемлекет басшысы Н.Назарбаевтың 2015 жылғы 30 қарашада Қазақстан халқына жолдауында «Бүгін мен жаңа әлеуметтік саясат жасау міндетін қоямын. Мемлекеттің әлеуметтік саладағы рөлі әлсіз қорғалған азаматтарды қолдаумен және адам капиталына инвестицияларды қамтамасыз етумен шектелетін болуы тиіс. Атаулы әлеуметтік қолдау тек мұқтаж адамдарға, олардың нақты табыстары мен өмір сүру жағдайын бағамдау негізінде, көрсетілетін болады» [1]. Сонымен бірге Қазақстан Республикасында туристік саланы дамытудың бір құралы ретінде ел ішінде туризмді жалпыға қолжетімді, әсіресе, халықтың әлеуметтік – әлсіз топтары үшін қолжетімді ету мақсатында әлеуметтік туризмнің қайта жаңғыруын қарастыруға болады.

Әлеуметтік туризм бойынша халықаралық ұйым туризмді аз қамтылған және туризмге қатысушы болу мүмкіндігі жоқ дистинация - елдердегі халықтың қатысуымен байланысты қатынас пен құбылыс ретінде қарастырады. Қатысушы болу немесе жағдайды жақсарту саясаты, әлеуметтік іс – шаралар мен әлеуметтік қатысушылардың міндеттемелерін байланыстыру арқылы ғана мүмкін болады. Әлеуметтік экономикалық туризм халықтың демалыс пен саяхатқа лайықты жағдайға ие аз қамтылған бөлігін (жастар және оқушылар, мүгедектер және зейнеткерлер) құруды талап етеді. Бүгінгі таңда Қазақстанда жалпы ел халқының 3% (627,2 мың адам) мүмкіндігі шектеулі адамдар, олардың 11% - балалар, шамамен 24% - қарт адамдар, 64,5% - еңбекке қабілетті жастағы адамдар

Өркениетті елдер қатарын мысалға алып қарайтын болсақ, әлеуметтік туризм туристік кәсіпорындардың және әлеуметтік туризм ассоциациясының кәсіби мамандары ұйымдастыратын «ассоциатты туризм» ретінде дамып жатыр. Мүмкіндігі шектеулі жандарға арналғын әлеуметтік туризмнің негізгі міндеті табыс көздері төмен адамдарға арналған қолжетімді бағадағы саяхаттарды ұйымдастыру болып табылады.

Әлеуметтік туризм экономикалық қана емес, сонымен қатар инфрақұрылымдық, ең алдымен физикалық мүмкіндігі шектеулі адамдарға бағытталған жағдайларды жасайтын биліктің муниципалды органдары да маңызды орын алады. Алайда Қазақстанда қазіргі уақытта әлеуметтік туризм тек қана мемлекеттің реттеу арқылы дамуы мүмкін, оның ішінде ел ішіндегі көпшілікке қолжетімді туризмнің дамуы үлкен рөл атқарады.

Кесте 1. 2014 жылғы 14 пен 29 жас аралығындағы жұмыспен қамтамасыз етілген мүмкіндіктері шектеулі адамдар туралы мәлімет, (мың адам)

№	Қалалар	Ер адамдар саны	Әйел адамдар саны	Барлығы
1	Алматы қаласы	230	186	416
2	Астана қаласы	185	168	353
3	ҚР бойынша	3627	2363	5990

Ақпарат көзі: Мәліметтер [3] негізінде автормен жасалынған

Қазақстанда жетім-балаларға, аз қамтылған отбасының балаларына, мүгедектер мен ардагерлерге арналған бюджеттік қаражат есебінен әлеуметтік турлар ұйымдастырылады.

2009 жылы Алматы қаласында мүмкіндігі шектеулі жандарға арналған туризм түрімен айналысатын «Аржан» қоғамдық қоры құрылды.

Мүгедектер қаламыздың көшелерімен жүруді, ел ішінде сахаттауды, сонымен қатар, қоғамдық көліктерде, қонақүйлерде, театрларда, цирктерде, концерт залдарында, музейлерде, көрмелерде және өздері қалайтын барлық жерлерде өздерін ыңғайлы сезінуді қалайды және қалауы тиіс. Оларға арнайы механикалық жәнетехникалық ыңғайлылық тудыру керек: жазық жолдар, көпірлі баспалдақтар, пандустар, жеделсатылар, үлкен әрі жарық жазуларды ілу, дыбыстық сигналдарды енгізу. Оларға барлық жағдайларды жасау керек, толыққанды демалып, физикалық және ақыл-ой жағынан даму, оқу, жұмыс жасау, саяхаттау және мәдени көңіл көтеру мүмкіндіктерін ұсыну қажет. Туризм абыройды жоғалту, олқылық сезімдерін жояды, қоғамдағы егде жастағылар мен мүгедектерді біріктіреді.

2010 жылдың шілде-тамыз айларында «Аружан» қоғамдық қоры мүмкіндігі шектеулі жандарға арналған демалыс күнгі турларды ұсынатын «Жолашар - Открой Дорогу» бірегей пилоттық жобасын шығарды [4]. Жоба Алматы және басқа да қалаларда мүмкіндігі шектеулі жандарға арналған көліктердің мәселесіне қоғамның назарын аударту және мүмкіндігі шектеулі жандарды екі айдың ішінде Алматы қаласының көрнекті жерлерін үйрену мүмкіндігімен қамтамасыз ету міндеттерін қойды.

Жобаны жүзеге асыру барысында Қазақстан Республикасында алғаш рет мүмкіндігі шектеулі жандарға арналған Алматы қаласы және оның шекарасы бойынша тұрақты түрдегі туристік экскурсиялар жүргізілді. Топ 15 адамнан құралды, мүгедектіктің әртүрлі типтері бар, олардың ішінде сүйемелдеушілері және волонтер-экскурсоводтардан тұратын 8 – 10 адам бар. Қаланың көрнекті жерлері туралы ақпараттар жинағынан тұратын мүмкіндігі шектеулі жандарға арналған жол сілтеме жарық көрді. мүмкіндігі шектеулі жандарға арналған қоғамдық орындар туралы толыққанды ақпаратты қамтитын қазақстандағы алғашқы веб-сайт жасалынды. Зағип және көздері нашар көретін жандарға арналған бірегей технологиямен дайындалған Алматы қаласының көрнекті орындарының бедерлі суреттер және бедерлі-нүктелі шрифтпен сипатталған Қазақстандағы алғашқа бірегей кітап жарық көрді.

2011 жылы 10 наурызда «Аржан» қоғамдық қоры «Бірдей кино аптасы» туристік жобасын жүзеге асырды [5]. Жобаны жүзеге асыруда негізгі серіктестері Менеджмент, экономика және жобалау Қазақ институты мен Қазақ Туристік Ассоциациясы (ҚТА) болды. ҚТА-мен бірге мүмкіндігі шектеулі жандарға арналған туризмді дамыту мүмкіндіктері жоспарланып, талқыланды.

Жоба мақсаты мүмкіндігі шектеулі жандарға кинотеатрлардың қолжетімділігінің сапасына назар аудару және қоғамда оңтайлы резонансты құру болып табылады. Бұл жоба мүгедектігі бар адамдарға күнделікті өмірде әлдеқайда белсенді болып, әр түрлі салаларда өзінің қызығушылықтарын көрсетіп, кәсіби дамып, өсуге мүмкіндік берді. Жоба аясында 2011 жылдың наурыз айының бір аптасында Алматы қаласындағы 15 кинотеатр мүмкіндігі шектеулі жандарды тегін киномен қамтамасыз етті. Қор еріктілері мүмкіндігі шектеулі жандар үшін қала кинотеатрларын алдын ала үйретіп, тексеруден өткізді, оның нәтижелері әр түрлі ақпараттық каналдардан таратылды.

Мүмкіндігі шектеулі жандардың да қарапайым адамдар сияқты саяхат жасауға деген себептері бар[6].

Жалпы айтқанда, біздің елімізде туризмде мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін ешқандай кедергілер жоқ деп айтуға әлі де болса ерте. Бізде әлеуметтік туризмді есептемегенде жалпы туризмнің өзінде көптеген мәселелер баршылық. Қазақстандық туроператорларға ел ішінде тур ұйымдастырғаннан гөрі шет елдерде тур ұйымдастыру оңайырақ, нәтижесінде барлық қаражат шет елдерге кетеді. Ал біздің елде мүмкіндігі шектеулі жандар ең қарапайым өз

бетімен көшелерде қозғала да алмайды. Қазақстанда мүгедектер саны жыл санап өсуде және бұл жағдай туып отырған мәселелерге назар аудармауды мүмкін емес етіп отыр.

Бұл мәселелер мүгедектерге де, Үкімет басшыларына да белгілі, бірақ жеке өз бетімен оларды шешу мүмкін емес, ал өмір болса жалғасуда және мүмкіндігі шектеулі жандар өмір қызығынан тыс қалуда. Әрбір адам өз алдына өзінің өмір сүру ортасына қарай арнайы мақсаттар мен мәселелер қояды. Қоршаған ортаны көру, ұқсас жағдайда өмір сүріп жатқан адамдармен түрлі қалалар мен елдерде кездесу, реабилитация тәжірибесін қабылдау мен түсіну мүмкіндіктері мүмкіндігі шектеулі жандардың бірі болмаса екіншісі үшін мүлдем мүмкін болмай отыр.

Бірақ бұл мәселе жалпы федералды және аудандық деңгейде қолдауды қажет етеді. Мүгедектер үшін туризммен қарапайым турфирмалардың айналысу мүмкіндігі бар, бірақ ол үлкен жауапкершілік пен спецификаны талап етеді және қосымша шығындардың салдарынан жолдама құны да арта түседі, ал ол қарапайым инвалидер үшін мүмкін емес.

Әлеуметтік туризмнің дамуына кедергі жасаушы айқын стереотиптер, ол – «кім жақсы жұмыс жасаса, сол жақсы демалады» және «қарт адамдар мен мүгедектер тек сауықтыру орталықтарында ғана демалулары қажет» деген көзқарастар. Әлеуметтік – әлсіз адамдар басқа да қарапайым адамдар сияқты туризмді қажет ететіні сөзсіз, бірақ бұл ой әлі де болса қоғамда қабылданбай отыр. Көп жағдайда туризм қажеттілік емес қайта басымдылық, мақтану факторы ретінде қарастырылады. Және осы көзқарастар міндетті түрде мемлекеттік саясатта да көрініс табады.

Тағы да маңызды мәселе: халықтың әлеуметтік әлсіз топтарының әрбірі үшін демалыстың ұзақтығы. Әрбір елде заңмен қабылданған төленетін еңбек демалысы мерзімі бар және олар, шамамен одақтар мен жұмыс берушілердің қарсы келуінің нәтижесінде қалыптасқан.

Алайда әлеуметтік туризм саласында негізделген және нақты бекітілген уақыт шектеулері жоқ. Демалыс ұзақтығы мәселесі де, сәйкесінше, әрбір елде жеке қарастырылады. Мысалы, Ұлыбританияда жүргізілген әлеуметтік сұрау нәтижесінде көпшілік «Ешкім кем дегенде жылына бір рет демалу мүмкіндігі жоқ болатындай кедей болмауы тиіс» деген пікірмен келіскен.

Бүгінгі күндері түрлі факторлардың кері әсерінен, мысалы экологияның жағдайы түрлі ауытқулары бар адамдардың туылу ықтималдығының жоғары болуына көп әсер етуінен жыл санап мүмкіндігі шектеулі адамдар саны артып келеді.

Қорыта келе, мүмкіндігі шектеулі жандарға арналған туризм – 20 ғасырдың ортасында дами бастаған жаңа бағыт. Қазіргі уақытта Қазақстанда мүмкіндігі шектеулі жандарға арналған туризм туралы заңға түзетулер енгізіп, көптеген демалыс орындарында мүгедектерге арналған сәйкес инфрақұрылымды дайындау мәселелерін шешу қажет. Егер Қазақстан дамыған елдерді негізге ала отырып, мүмкіндігі шектеулі жандамен қарым-қатынаста дұрыс саясат жүргізетін болса, бұл тек елдің мәдениеттілік деңгейін ғана көрсетіп қоймай, ішкі және халықаралық туризмнің дамуына түрткі болады.

Әдебиеттер:

- 1 Квартальнов В.А., Федоренко В.К. Туризм социальный: история и современность. – Киев: 1989.
- 2 Думбаев А.Е., Попова Т.В. Инвалид, общество и право. – Алматы: ТОО «Верена», 2006.
- 3 <http://www.amansaulyk.kz> – сайт Общественного Объединения Амансаулық
- 4 <http://www2.ohchr.org/> - сайт Организации Объединенных Наций Права Человека
- 5 Республика Казахстан. Национальный отчет о человеческом развитии 2009. – Астана: «Агроиздат», 2009 – 171 с.
- 6 <http://arzhan.kz/> - сайт общественного фонда «Аржан»